

Экфрасіс у беларускай літаратуры XIX – пачатку XX стагоддзя

Бароўка В.Ю.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

У артыкуле асэнсоўваецца вербальная інтэрпрэтацыя твораў архітэктуры, скульптуры, жывапісу беларускімі пісьменнікамі XIX – пачатку XX стагоддзя.

Мэта даследавання – выявіць дэтэрмінацыю, паэтыку і дынаміку вербальнай інтэрпрэтацыі твораў архітэктуры, скульптуры, жывапісу ў творах беларускіх пісьменнікаў XIX – пачатку XX стагоддзя, акрэсліць ролю аўтарскай індывідуальнасці ў вербальным асваенні помнікаў выяўленчага мастацтва.

Матэрыял і метады. *Матэрыялам для навуковага асэнсавання экфрасісу сталі творы Т. Зана, А. Ходзькі, А. Петрашкевіча, Я. Баршчэўскага, М. Багдановіча, Я. Купалы, В. Ластоўскага і Я. Коласа. Асноўныя метады даследавання – культурна-гістарычны, структурна-тыпалагічны, дэскрыптыўны.*

Вынікі і іх абмеркаванне. *Аб’ектам асэнсавання пісьменнікаў XIX – пачатку XX стагоддзя з’яўляліся як айчыныя, так і замежныя творы візуальнага мастацтва. У артыкуле прасочваюцца дэтэрмінацыя і дынаміка экфрасісу. Пачатак вербальнай інтэрпрэтацыі твораў выяўленчага мастацтва быў накладзены паэтамі-філаматамі і Я. Баршчэўскім. У творах “Роздум каля руінаў Гедымінавага замка” А. Петрашкевіча, “Гербы” А. Ходзькі, “Табакерка” Т. Зана, “Шляхціц Завальня...” і “Драўляны дзядок...” Я. Баршчэўскага па-мастацку рэалізаваліся праграмныя ўстаноўкі рамантызму і філамацкая ідэя абуджэння гістарычнай памяці суайчынікаў. Пісьменнікі XIX стагоддзя праз вербальнае ўвасабленне помнікаў культурай архітэктуры і бытавой культуры падкрэслівалі адметнасць беларускай рэчаіснасці. На пачатку XX стагоддзя экфрасіс трывала ўвайшоў у творчасць М. Багдановіча, В. Ластоўскага, ён таксама сустракаўся ў паэзіі Я. Купалы, Я. Коласа. Гэтыя пісьменнікі звярталіся да вербалізацыі помнікаў айчыннай і замежнай архітэктуры (М. Багдановіч, В. Ластоўскі, Я. Купала, Я. Колас), скульптуры (М. Багдановіч, В. Ластоўскі), жывапісу (М. Багдановіч). Разгорнутыя экфрасісы прадстаўлены вершамі М. Багдановіча “Касцёл святой Анны ў Вільні” і “Пагоня”, пераважная большасць экфрасісаў у беларускай літаратуры лаканічныя па форме.*

Заклучэнне. *Экфрасіс у творах беларускіх пісьменнікаў XIX – пачатку XX стагоддзя дэтэрмінаваўся абставінамі развіцця літаратуры, неабходнасцю пашырэння яе тэматычнага дыяпазону і арсенала вобразна-выяўленчых сродкаў, творчай індывідуальнасцю аўтараў. Спецыфіка экфрасіса ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя заключалася ў фрагментарным увасабленні помнікаў рэлігійнай архітэктуры, геральдыкі, прадметаў бытавой культуры, у літаратуры пачатку XX стагоддзя – помнікаў айчыннай і замежнай архітэктуры, скульптуры, жывапісу. Экфрасісы М. Багдановіча вылучаліся акцэнтаваннем эстэтычных і этычных імператываў аўтара; В. Ластоўскага, Я. Купалы і Я. Коласа – філасафічнасцю, артыкуляцыяй грамадска-сацыяльных прыярытэтаў.*

Ключавыя словы: *экфрасіс, мастацкае адлюстраванне, аксіялагічная шкала, мастацкі прыём, творчая індывідуальнасць.*

Ekphrasis in the Belarusian Literature of the XIX – Early XX Centuries

Barouka V.Yu.

Educational Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”

The article explores the verbal interpretation of works of architecture, sculpture, painting by Belarusian writers of the XIX – early XX century.

The aim of the research is to find out the determination, poetics and dynamics of the verbal interpretation of works of architecture, sculpture, painting by Belarusian writers of the XIX – early XX century, as well as to establish the role of the author in the verbal understanding of monuments of fine arts.

Material and methods. *The material for the study of ekphrasis was the works of A. Petrashkevich, T. Zan, A. Khodzka, Ya. Barshchevsky, M. Bahdanovich, V. Lastouski, Ya. Kupala, Ya. Kolas. The basic research methods are culturalhistorical, structural-typological and descriptive.*

Findings and their discussion. *The object of understanding by the writers of the XIX – early XX century was both objects of the domestic and foreign visual art. The determination and the dynamics of ekphrasis are traced in the article. The beginning of the verbal interpretation of works of visual art was laid by poets-philomatists and by Yan Barshchevsky. In the works “Reflections at the Ruins of the Castle of the Gedimins” by A. Petrashkevich, “Coats of Arms” by A. Khodzka, “Snuffsbox” by T. Zan, “Shlyakhtsits Zavalnya” and “Wooden Grandpa” Y. Barshchevsky, it was explained in accordance with the aesthetic program of romanticism as well as the philomatist idea for updating the historical memory of compatriots. Writers of the XIX century through the verbal incarnation of the monuments of religious architecture, heraldry, elements of everyday culture emphasized the uniqueness of the Belarusian reality. At the beginning of the XX century ekphrasis can be seen in the works of M. Bahdanovich and V. Lastouski, it also fragmentarily can be met in the poetry of Ya. Kupala and Ya. Kolas. These authors turned to the verbalization of monuments of national and world architecture (M. Bahdanovich, V. Lastouski Ya. Kupala, Ya. Kolas), sculpture (M. Bahdanovich, V. Lastouski), painting (M. Bahdanovich). The developed ekphrasises are presented by the poems of M. Bahdanovich “The Church of St. Anna in Vilno” and “The Chase”; most of the ekphrasises in Belarusian literature were laconic in form.*

Conclusion. *Ekphrasis in the works of Belarusian writers of the XIX – early XX century was determined by desire of the authors to expand the thematic range of literature, the arsenal of artistic means, to depict cultural monuments and by the author’s creative individuality. Specificity of ekphrasis in the Belarusian literature of the XIX century was in the predominant depiction of monuments of religious architecture, heraldry, objects of everyday culture while in the literature of the early XX century – in monuments of domestic and foreign architecture, sculpture and painting. Ekphrasis in the works of M. Bahdanovich accentuated primarily the aesthetic and ethical imperatives of the writer; in the works of V. Lastouski, Ya. Kupala, Ya. Kolas – philosophical, civil and social priorities.*

Key words: *ekphrasis, artistic image, artistic technique, axiological scale, creative individuality.*